LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
CENTRAL UNION FOR CHILD WELFARE

HE 143/2022 vp
Lakivaliokunta 5.10.2022 klo 09.00

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle lähestymiskiellon tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle lähestymiskiellon tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksen keskeiset ehdotukset

Väliaikaisen lähestymiskiellon käytön lisäämiseksi lähestymiskiellosta annettua lakia muutettaisiin siten, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi määrättävä väliaikainen lähestymiskielto omasta aloitteestaan, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttäisi kiellon välitöntä antamista. Tukipalveluihin ohjaamista lähestymiskieltoasioissa tehostettaisiin. Lakiin otettaisiin säännökset lähestymiskiellolla suojattavan yhteystietojen välittämisestä tukipalveluihin ja velvollisuudesta ilmoittaa kieltoon määrätylle saatavilla olevista tukipalveluista. Tuomioistuin voisi määrätä lähestymiskiellon hakijalle avustajan, jos hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos ja se rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on perusteltua. Tuomioistuinmaksulakia muutettaisiin siten, että lähestymiskiellon hakijalta ei perittäisi maksua silloinkaan, kun hakemus hylätään tai asia jää sillensä. Uutena keinona hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi otettaisiin käyttöön sähköisesti valvottu lähestymiskielto

Keskusliiton lausunto

Keskusliitto pitää esityksen tavoitteita tarpeellisina, ja toteutuessaan ne tehostavat lähestymiskieltoa ja parantavat uhrin turvallisuutta. Erityisen hyvänä Keskusliitto pitää, että luonnoksen mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi määrättävä väliaikainen lähestymiskielto omasta aloitteestaan, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttäisi kiellon välitöntä antamista, sekä lähestymiskieltoa koskevan asian maksuttomuutta myös silloin kun hakemus hylätään tai asia jää sillensä.

Huolimatta siitä, että luonnoksessa on tuotu esiin lapsen asemaa lähestymiskieltoasioissa ja myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (jatkossa LOS) mukaisia velvoitteita, on esityksen lapsivaikutuksia arvioitu vain hyvin lyhyesti ja valitettavan pintapuolisesti. Keskusliitto korostaa, että yksi keskeinen tapa lapsen oikeuksien turvaamisessa on laadukas lainsäädäntö, jonka perustalle luodaan useat muut lasten oikeuksia turvaavat mekanismit. Lapsivaikutusten arviointi on olennainen tapa toteuttaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämää lapsen edun arviointia.

Lapsen etu

Esitysluonnoksessa on käsitelty lapsen oikeutta tavata vanhempaansa lähestymiskiellon aikana, kun vanhempi määrätään lähestymiskieltoon lapsen suojaksi, sekä silloin kun lähestymiskielto on lähivanhemman suojaksi. Keskusliitto pitää tärkeänä, että luonnoksessa on pyritty selkeyttämään lapsen ja

vanhemman välistä yhteydenpitoa lähestymiskiellon aikana. Nykyisen lain perusteluiden mukaan lapsen suojaksi määrätty lähestymiskielto on lähtökohtaisesti este tapaamisoikeuden toteutumiselle. Korkeimman oikeuden ratkaisun (2019:50) mukaan asiaa ei tulisi kuitenkaan tulkita näin mustavalkoisesti, vaan kun lähestymiskielto määrätään lapsen suojaksi, tulisi aina merkitys antaa myös lapsen omalle mielipiteelle ja tapauskohtaiselle arviolle. Esitysluonnos korostaakin, että lähestymiskiellon sisältöä harkittaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Luonnoksen mukaan vain vanhemman suojaksi määrätyllä lähestymiskiellolla ei sen sijaan ole oikeudellisia vaikutuksia kielolla suojattavan ja kieltoon määrätyn henkilön yhteisten lasten huoltoon tai tapaamisoikeuteen. Lähestymiskiellon peruslähtökohdan mukaisesti yhteydenpitokielto koskee vain sitä henkilöä, jonka suojaksi lähestymiskielto on määrätty. Luonnoksen mukaan tästä peruslinjauksesta ei ole syytä luopua, koska lähestymiskieltoasiassa ei ole mahdollista tutkia lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta lapsenhuoltolain edellyttämällä tavalla

Keskusliitto painottaa, että LOS:n 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro. 14 (2013) korostanut velvollisuutta harkita lapsen etua aktiivisesti. Tämä tarkoittaa, että päätöksentekijän on voitava osoittaa, paitsi että lapsen etua on arvioitu mutta myös se, miten sitä on arvioitu ensisijaisena ratkaisuperusteena. Lapsen oikeuksien komitea on myös nostanut esille, että arvioitaessa lapsen etua, tulisi huomiota kiinnittää erityisesti muun muassa lapsen omiin näkemyksiin, lapsen identiteettiin ja taustaan, perheen ja perhesuhteiden vaalimiseen, lapsen huoltoon, suojaamiseen ja turvallisuuteen liittyviin kysymyksiin. Komitea on lisäksi todennut, että lapsen edun käsite on joustava ja mahdollistaa sen mukauttamisen yksittäisen lapsen tilanteen ja lapsen kehittymistä saatavien tietojen perusteella. Komitea on myös korostanut sopimuksen 3 artiklan 1 kohdan ja 12 artiklan välistä erottamatonta yhteyttä. Lapsen näkemykset tulee ottaa huomioon myös lapsen edun arvioinnissa. Lähestymiskieltoon liittyvissä asioissa tulee myös tarkasti huomioida sopimuksen 9 artikla, jonka mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista.

Lähestymiskielto, määrätään se sitten suojaamaan lasta itseään, lapsen vanhempaa toiselta vanhemmalta tai muuta lapsen kanssa samassa taloudessa asuvaa henkilöä, määrätään yleensä tilanteissa, jossa vallitseva tilanne on jo pitkään vaikuttanut lapsen arkeen ja tunteeseen turvallisuudesta. Lapsen edun tehokas toteutuminen edellyttää, että sen ensisijaisuus on kattavasti kirjoitettuna kansalliseen lainsäädäntöön Keskusliitto korostaa, että lapsen etu tulee arvioida aina, kun harkitaan lähestymiskiellon sisältöä ja lähestymiskiellolla on vahva liittymä lapseen. Tällainen liittymä on kyseessä, jos lähestymiskielto määrätään suojaamaan lasta tai lapsen kanssa asuvaa henkilöä. Tämän takia Keskusliitto näkee tarpeelliseksi, että lähestymiskieltoa koskevaan lakiin kirjattaisiin, että lapsen etu tulee huomioida lähestymiskieltoa koskevassa asiassa aina, kun kiellolla suojataan lasta tai hänen kanssaan asuvaa henkilöä.